

BİR VAK'A SEBEBİYLE "ETİK DEĞERLENDİRME"

Dr. İBRAHİM BAŞAĞAOĞLU

ÖZET

Bu yazıda, bir vak'a sebebiyle hekim-hasta ilişkileri ele alınmış, hastamızın karşılaştığı durumlar Etik, Deontolojik ve Yasal olarak değerlendirilerek yorumlanmıştır. Yazının sonunda konu ile ilgili olarak deontoloji ve yasa maddeleri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hekim-hasta ilişkisi, Etik, Deontoloji.

SUMMARY

In this paper, physician-patient relationship, situations that patients face were handled from ethical, deontological and juridical perspectives. At the end of the text, deontologic and juridical items were presented which are related to the subject.

Key Words: Physician-patient relationship, Ethics, Deontology.

Bu yazıda, örnek olarak verilen hastamız, rahatsızlığı nedeniyle birçok doktora başvurmuş ve derdine çare aramaya çalışmıştır. Gittiği her doktor kendisiyle farklı şekillerde ilgilenmiş, kimileri etik ve deontolojik sınırlar içinde kalarak yardımcı olmaya çalışırken, kimileri de bu sınırları aşarak kuralları çiğnemişlerdir.

Yazıda, vak'anın bütünlüğünün kaybolmaması açısından önce olay anlatılmış daha sonra her bir doktor tek tek değerlendirilmiştir. Yazının sonunda ise, ihlal edildiğini belirttiğimiz deontoloji kuralları ve yasaların ilgili maddeleri verilmiştir.

Vak'a

İzmir-Menemen doğumlu N.S. 3 kız, 3 erkek 6 kardeşler. N.S. Ailenin 3. çocuğu olup ilkökul mezunudur. Baba seramikçi, anne ise ev kadınıdır. Baba kısa bir süre önce Siroz'dan ölmüştür. Anne Diabetus Mellitus olup, ailenin diğer fertlerinin hepsinde ülser görülmekte ve kalıtsal bir hastalık tarif edilmektedir.

N.S. 17 yaşında bir şoförle evlenmiş fakat eşinin başka bir kadınla ilişki kurduğunu öğrenince, gurur meselesi yaparak 6 ay sonra hamileyken ayrılmıştır. Baba ocağına dönen N.S. annesinin yanında terzilik yaparak ve kardeşlerinin de yardımlarıyla dünyaya getirdiği oğluyla birlikte yaşamını sürdürmektedir.

Doktor-1

Bir gün boğazının sol bölümüne rastlayan kısmında bademcik gibi bir kitle oluşmuş. Gecikmeden Ege Üniversitesi Dahiliye Bölümüne başvuran hastamızdan tiroid sintigrafisi istenmiş. Dr. T. sintigrafide hafif Diffüz Hiperplazi (guatr büyümesi) görüldüğünü ancak bunun önemli bir şey olmadığını söylemesine rağmen "Bir de seni muayenehanede göreyim daha iyi, daha ayrıntılı olur" demiş. Dr. T.'nin muayenehanesine giden hastamıza burada da "önemli bir şeyin yok, benim de yapabileceğim bir şey yok" diyerek reçete bile yazmamış.

Doktor-2

İkna olmadığı için aynı günlerde başka bir doktorun muayenehanesine gitmiş. Dr. R.H.'ye sintigrafiyi göstermiş. Dr. N. kendi boğazını tutturarak "Bak bende de aynı bezelerden var, bu bünyenin yaptığı bir şey olabilir, hiç aldırma çok sıhhatlisin" demiş.

Doktor-3

"Bir yıl sonra Isparta'daki öğretmen kardeşimin yanına gittim. Hastalığım ile ilgili bir çok kitap ve ansiklopedi okuyarak kendi teşhisimi koydum. Ben kanserim diyebiliyordum fakat bunun bir doktorun söylemesini bekliyordum. Bir kaç gün sonra çevrenin tavsiye ettiği sigorta hastahanesinde görevli iyi bir cerrah olan Dr. Y.L.'nın özel muayenehanesine gittim. Dr. Y. hem teşhis ve hem de tedavi için biyopsi yapılmasının gerekli olduğunu, bunun için büyük bir hastahaneye gitmemiz gerektiğini, tahlil so-

nucunda guatr çıkarsa sevinmemi, ancak kendisinin başka birşey sezindiğini belirtti. Tahlil sonucuna kadar herhangi bir ilaca gerek görmedi"

Doktor-4

5-6 ay sonra İzmir'e dönmüş ve Prof. Dr. S.L.'nin özel muayenehanesine gitmiş. Şikayetlerini anlattıktan sonra Dr. "Sen beyhude yaşıyorsun evladım, seni hastahaneye yatıracağım, tepeden tırnağa muayene edeceğim" demiş fakat ailesi bırakmamış. "Sapa-sağlamsın, orada seninle oynayacaklar (deneme yapacaklar)" demişler. "Aslında ben ailemin kurbanıyım".

Doktor-5

"Daha sonra ağabeyim beni bundan daha iyi bir doktor var diyerek Prof.Dr. L.K.'nin özel muayenehanesine götürdü. O gerçekten çok değerli bir doktordu. Daha beni görür görmez azarlar bir biçimde "sen buradan kalk, bunları hemen aldırman gerekiyor, bu hastalık için bir gün bile geçmesi önemlidir" dedi. Tanı için bir şey söylemedi "ne çıkar, şua gerekir mi gerekmez mi bilemem" dedi.

Biz ameliyatı kendisinin yapmasını rica ettik. Kendi K.B.B. mütehassasıydı. O, bize tiroid sintigrafisi çektirip üniversiteye müracaat etmemezi, üniversitede de daha sağlıklı bir ameliyat geçireceğimi söyledi. İlaç vermedi."

Doktor-6

"Bir gün bile gecikmek istemediğimizden özel bir laboratuvarında tiroid sintigrafisini çektirerek üniversiteye başvurduğum. Öğrencilerle dahiliye polikliniği yapan Doç.Dr. B.O. sintigrafiyi gördü. "bunlar soğuk nodül, ameliyata alalım" dedi. İki gün sonra üniversite hastahanesine yattım. Gerekli tetkikler yapıldıktan sonra ameliyat oldum. Dört gün sonra taburcu edildim. "Bir ay sonra kontrole geleceksin, patoloji neticen de o zamana kadar çıkar" dediler. Bu bir ay zarfında çok kötü oldum. Boğazım şişti. Her gün daha bir kötü oluyordum. Yutkunmada zorluk, halsizlik, zayıflama, 5-6 kez dışarı çıkma vb. gibi şikayetlerim oluyordu.

Bir ay sonra kontrole gittiğimizde ameliyat eden doktor dosyamı bulamadı. İki hafta her gün gidip gelmeme rağmen dosyam bulunamadı. Meğer, bu önemli bir hasta diyerek dosyamı Doç.Dr. B.O. bey almış odasına götürmüş. Avını bekliyormuş.. Bunu son gün anladık. Biz dosya için hep ameliyat eden doktora gidiyorduk. Sonunda ona kızmaya ve sıkıştırmaya başladık. O "bu çok önemli bir hastalıktı. Dosyanın kaybolmaması lazımdı" diye bizimle dosyayı aramaya başladı. Bir ara ağabeyimle birlikte Dr.

En.'in odasına giderek "Hocam bu hastanın durumu önemliydi, dosyasını bulamıyoruz" demiş. Meğer dosyam Dr. En. beyin masasında duruyormuş. Dosya bulunduktan sonra Dr. En. "hastayı çağır, ben kendisiyle konuşacağım" demiş. Biz odasına girdikten sonra "dosyan bende, niçin benden sormuyorsunuz da orada burada arıyorsunuz" dedi. Biz korkumuzdan sesimizi çıkaramadık. Bana önemli bir şey açıklayacak gibiydi fakat oturun bile demedi ayakta el pençe bekliyorduk. Ondan korkan davranışlarımız ona güç vermiş olacak ki; "sizin derdiniz guatr falan değil. Aslında çok önemli bir hastalık. İkinci bir ameliyat olman gerekiyor. Arkasından da şua tedavisi. Bundan sonrası da Tanrının bileceği bir iş artık. Fakat şunu hemen açıklayayım, bu çok riskli bir ameliyat. Girip çıkmama ihtimali de var. Nefes borunu delebiliriz ama bu o kadar önemli değil, oraya birşey takarız kapatınca konuşacaksınız. Bu ameliyatı da benden başka kesinlikle yapabilecek kimse yok. Duyduğum kadarıyla iyi bir operatör olduğumu söylüyorlar" dedi.

Sonra biz, "doktor bey bu ameliyatı hastahanede sıradan değil de siz kendiniz yapar mısınız?" diye sorduk. "Tabii yaparım. Bu ameliyatı benden başkası zaten yapamaz dedim ya". Fakat resmen argo bir ifadeyle "Cebim dolarsa yaparım" dedi.

Ağabeyim, "peki doktor bey, sizin cebiniz ne kadar dolar?" dedi. O da "...'a olur" dedi. Bu para bize çok ağır geldi. O zaman iyi niyetli olmadığını anladık.

Bize zaten yüzde yüz kurtuluş olduğuna garanti vermedi. Giripte çıkmamakta var dedi. Boğazımın delinmesi gibi bazı komplikasyonların da olacağını söyledi. Bunun üzerine ben de; "Peki doktor bey madem ki ameliyat bu kadar tehlikeli o halde yalnız şua tedavisi olsam yeterli olmaz mı?" dediğimde:

"Hayır, ameliyat elzem, ameliyata girsen de girmesen de öleceksin. Hiç olmazsa ameliyata girsen %1'de olsa yaşama ümidin var" dedi.

Yalnız şua tedavisi görürsem, ancak bir yıl kadar yaşayabileceğimi ve bu arada ellerimin, ayaklarımın kıvrılarak ölümümün çok korkunç olacağını söyledi. Ameliyat olmam için çok dil döktü. fakat bu tür konuşmalarından kendisine olan güvenim kayboldu. Ağlamama rağmen üzülmemin bile demedi.

Aslında onun karşısında ağlamamayı çok istemiştim. Biz ezildikçe o keyifleniyordu. Tavrından bunu anlıyordum.

O anda kendimizi şöyle gördüm:

"Biz yağlı bir ördek, o keyifli bir avcı".

Kendisine o anda "Ben size bu ameliyatı olmayacağım, boğulursam büyük sularda boğulayım". De-yince dosyayı bize vermek istemedi. Hatta ameliyat

için gerekli tetkikleri isteyerek, beni boyun ve akciğer grafisi çekirtmek üzere röntgene yolladı. Röntgenlerim çekilirken oradaki doktora Dr. En. beyin nasıl bir insan olduğunu sorduğumda;

"O para için babasını bile satar, dosyayı vermek zorunda, siz ısrar edin, her hastaya hiç olmazsa epikriz verilir, siz cahilsiniz diye vermek istememiş" dedi.

Filimlerim çekildikten sonra Dr. En. beyin odasına döndüm. Bana dosyayı vermek zorunda olduğunu, hiç olmazsa epikriz verilmesi gerektiğini söyledim. Bizim bu konularda bilgimiz olduğunu zannederek çok kızdı ve çıkıştı.

"Peki, gidin bakalım dönüp dolaşıp geleceğiniz yer burası. Boş yere paranızı savurun" dedi. Sonra hemşireyi çağırarak epikrizi hazırlattı. Epikrizi alıp çıktık. Hiçbir şey demedi. O kadar kızmıştık ki çıkınca bir daha dönmemesine kaçtık, uzaklaştık oradan. O da zaten güle güle bile demedi. Paniğe kapılmıştık. Ankara'daki Dr. olan yakınımızı telefonla arayarak durumu anlatıp, bize bu konuda uzman bir doktordan acilen randevu almasını rica ettik. Ertesi günü Ankara'ya hareket ettik.

Doktor-7

Yakınımız, özellikle kanser konusunda uzman olan Prof.Dr. P.Ç.'den binbir ricadan sonra randevu almış. Sabah saat 10'da kendisindeydik. Evine gittik. Hastalarını evinde kabul ediyormuş. Güzelce muayene etti. Biopsi raporu var mı diye sordu. Olmadığını söyledim ve elimdeki epikrizi gösterdim. Benden bazı tetkikler istedi. Bu doktor yalnız teşhis koyarmış. Kanser konusunda dünya çapında ödülleri almış.

Rastgele gittiğim özel bir röntgen laboratuvarında filmlerimi çektirirken oradaki yaşlı bir doktor kimin tarafından gönderildiğini sordu. Prof.Dr. P. hanım deyince, "Kızım o kanser doktoru. Sen niye ona gittin? Gayet sıhhatli görünüyorsun" deyince ben başımdan geçenleri anlattım. Çok üzüldü ve "Ben sana babalık yapacağım, seni sevdim" dedi. "Senin tedavin İstanbul'da daha iyi olacak. Bir saat bile gecikme. Doğru İstanbul'a git. Orada çok meşhur değerli bir doktor var onu bul. Sakın yanlış anlama, kendisini tanımıyorum bile. Bunu sırf senin iyiliğin için söylüyorum. Paran varsa özele, yoksa hastahaneye gidersin. Tekrar P. hanıma gitmene gerek yok" dedi. Hatta çekilen filmlerin bile parasını almadı.

Doktor-8

Ağabeyimle beraber hemen İstanbul'a hareket ettik. O doktor bize İstanbul'daki doktorun sadece Prof.Dr. R.U. diye ismini vermişti. Adresini bilmiyorduk.

İstanbul'a indik. Sorarak Prof.Dr. R.U. beyin Mecidiyeköy'deki muayenehanesini bulduk. R. beyden 15 gün öncesinden randevu almak gerekiyormuş. Hemşireye rica ettim. Derdimi anlatıp, muhakkak R. beyle görüşmem lazım geldiğini söyledim. O da kesinlikle olmaz dedi. Ben yalvarmaya başladım. "Beni ondan başka kimse kurtaramazmış, bir saatin bile çok önemli olduğunu söylediler" dedim. Meğer biz hemşireyle konuşurken R. beyde telefonla görüşmek için masaya gelmişmiş. Önce olmaz dedi. Sonra herhalde insafa geldiki, hemşireye "Hastayı içeri al" dedi. Baktım ki R. bey o imiş. Derdimi baştan sona dek onada aktardım. Konuşmamın sonunda:

"Çok paniğe kapılmışsın kızım, ne diye ölecekmışsin diye bana moral verdi. Ben sana %100 ömrün olduğu kadar yaşayacağını garanti veriyorum. Geçenleri unut. Seni şimdi bir cerrah arkadaşımıza yollayacağım. Ameliyat olup olmayacağına o karar verecek. Sonra tedavine başlayacağız" dedi. Prof.Dr. E.D.'e mektup yazdı. Adresi vererek bizi yolladı.

Doktor-9

Aynı gün Prof.Dr. E. beyin Beşiktaş'taki özel muayenehanesine gittik. Muayene ücreti oldukça yüksekti. Ona da öykümü anlattım. Gerçek bir doktoru işte şimdi bulmuştum. Ona tapıyordum. Konuşurken bile güven duyuyordum. O "Çok korkutulduğumu, aslında bu kadar önemli olmadığını, gerçekten ikinci bir ameliyatın zorunlu olduğunu, fakat bunun da korkuttukları kadar kötü olmadığını söyledi". Morali çok yükseltti. İki gün sonra içinde ameliyat günümü tayin etti. Özel bir klinikte cumartesi günü ameliyat olacaktım. Fakat bu arada E. bey bize;

"Sizi katiyyen zorlamıyorum. İster özel'de, isterse niz hastahanede; ister bana isterse başka bir doktora ameliyat olabileceğimizi belirterek, En. bey sizi çok korkutmuş, bu şekilde ameliyata girmenizi istemiyorum. Bana güven duyarak ameliyata gir. Güven duyarak ameliyata girersen daha başarılı olur. Sizi, oya işler gibi ameliyat yapacağım. Ömrünüz olduğu kadar yaşayacaksınız. Hiç korkmayın" dedi.

İki gün sonra ameliyat oldum. 3-3.5 saat kadar sürmüş. Ameliyatın ertesi günü E. bey geldi. Durumumun çok iyi olduğunu söyledi. Fakat ben sesimin kısık ve boğuk olduğunu (Sesim tamamen değişmişti) söyleyince "önemli değil ses sinirlerine değmiş olabiliriz" dedi.

4-5 gün sonra taburcu oldum. Kendimi çok sağlıklı hissediyordum. Ameliyattan 15 gün sonra R. beyin özel laboratuvarında otuz seans sürecek şua tedavisine başladım. Şuaya başladıktan 15 gün sonra E. beye kontrole gittim. E. bey durumumun çok iyi olduğunu artık herşeyi unutmamı söyledi.

Şua tedavim bittikten sonra, 5-6 ay çok kötü bir durumdaydım. Yarı ölü bir vaziyette yiyemez, içmez, yürüyemez haldeydim. Sesim de iyice kısılmıştı.

Şua tedavisinden sonra gerek Z. beye ve gerekse R. beye 1.5-2 ayda bir devamlı geliyordum. Sonra kontrollerim 3-6 aya kadar çıktı. sesim de biraz açılmıştı. Bu kontrollerim iki sene kadar sürdü.

Daha sonraki yıllarda tetkik ve tedavi için beni gören doktorlar ya da dostlarım, yakınlarım veya refakatçi olarak yakınlarımı götürdüğüm doktorlar bana neden sesimin böyle olduğunu soruyorlardı. Bende "Tiroid Ca olduğumu ameliyatta kısıldığını" söylüyordum. "Yazık şansızlık olmuş" diyorlardı. Fakat ben onlara kesinlikle inanmıyordum. Biraz kuşkulansam da Z. beyin hata yapmayacağını, yapılmış olsa bile bunu istemeyerek veya öyle olması gerektiği için yapmış olabileceğine inandığımı söylüyordum. Kısaca ona inanmak istiyordum. Çünkü Z. beye çok güvendim, güveniyorum. Ona olan güvenimi anlatmak için kelime bulamıyorum.

Beni üzen tek taraf hep yüksek sesle gülmek isterdim. Fakat şimdi gülemiyorum. Ailem hep yüksek sesle gülmeme kızardı. "Sen dul bir kadınsın, çevrenden ayıp karşılır, ayıp olur" derlerdi.

Şimdi ben de onlara "Bakın artık sizin dediğiniz oldu" diyerek sitem ediyorum. Aslında onları kırmak istemem. Beni sevdiklerinden ötürü böyle yaptılar.

Keşke bu kadar sevmeselerdi...

TARTIŞMA

Doktor-1

Dr. M. hastasına önemli bir şeyi olmadığını söylemesine rağmen "Bir de seni muayenehanede göreyim daha iyi, daha ayrıntılı olur" demesi ve muayenehanede de "önemli bir şeyin yok, benim de yapabileceğim bir şey yok" diyerek reçete bile yazmaması hastayı kuşku içinde bırakmıştır. Dr. T. Hastanın yeterli ölçüde bilgilendirilmesi hakkını çiğnemiş, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi'nin 2. ve 14. maddesini ihlal etmiştir. Ayrıca hastahanede de hastaya yeterince zaman ayırabilmesi mümkün olduğu halde muayenehanesine davet ederek haksız bir kazanç sağlama yoluna gitmiştir. Bu davranışıyla da T.D.N.'nin 8, 12/A ve 36. maddelerine aykırı davranmış; Devlet Memurları Yasasının 125/D/c ve T.C.K.'nin "Kişilere karşı görevi kötüye kullanma" ile ilgili 228. maddesini ihlal etmiştir.

Hastamız, Dr. T. tarafından yeterince aydınlatılıp ikna edilmediğinden aynı günlerde başka bir doktorun muayenehanesine gitmek durumunda kalmıştır.

Hekime müracaat eden hasta herşeyden önce kaybolan sağlığına, tedavi olarak yeniden kavuşmak

ister. Bunun yanı sıra teselli edici, moralini düzelten sözler de bekler. Hekiminde anlayış, ilgi, ihtimam ve yakınlık arar. Hasta yardım bekleyen bir dertli olup, hastalığı ve durumu konusunda hekimin açıklama yapmasını arzu eder. Bu nedenle hekimin tıbbi bulguları hastanın anlayabileceği bir dille aktarması gerekir.

Doktor-2

Dr. R.H. hastasını aydınlatmaya çalışmıştır. Burada doktorun etik yönden hastasına çok iyi yaklaştığını, eğitim ve kültür farklılığını göz önünde tutarak hastasını rahatlattığını görüyoruz.

Doktor-3

Dr. Y.L. hem teşhis ve hem de tedavi için biopsi yapılmasının gerekli olduğunu bunun içinde büyük bir kuruma gitmeleri gerektiğini söyleyerek hastasına karşı görevini hem etik ve hem de yasal yönden yerine getirmiştir.

Doktor-4

Dr. S.P.'nin hastasına yaklaşımı psikolojik olarak yanlıştır. Zaten endişe ve korku içinde olan hastaya "Sen beyhude yaşıyorsun evladım" demesi hasta ve yakınlarını nasıl bir korku ve paniğe sürüklediğini görüyoruz. Dr. burada hastasını aydınlatmadığı için etik bir hata işlemiştir. Bunun sonucu olarak da hasta yakınları "üzerinde deneme yapacaklar" kaygısıyla oradan uzaklaşmışlardır. Bu düşünce ve doktorun davranışı hastaya daha çok zarar vermiş onu psikolojik bir bunalıma sürüklemiştir.

Doktor-5

Hasta bu defa bir tiroid uzmanına değil K.B.B. mütehassısına başvurmuş. Dr. O.Ç.'de haklı olarak hastalığının öneminden ve geç kalınmaması gerektiğinden söz ederek, bir sintigrafi çekirip üniversite hastanesine başvurmalarını önermiş. Bu etik kurallar içinde yapılmış uygun bir davranıştır.

Doktor-6

Dr. B.'nin davranışları hekim-hasta ilişkileri açısından çok enteresan bir örnek teşkil etmektedir. Hastaların içinde öncelikle takip edilecek acil olgular her zaman olabilir ve bunlar titizlikle takip edilir. Dr. B.'nin hastanın dosyasını herhangi bir not bırakmadan ya da en azından asistanına bu hasta hakkında bilgi vermeden odasında tutması bunu iyi niyetle mi yoksa art niyetle mi yaptığına dair şüpheler uyardırmaktadır. Hastanın, dosyasını bulabilmek için iki hafta hergün hastaneye gelip gitmesi kolay değildir. Zaten psikolojik bir çöküntü içinde olan hastada bu da ayrı bir stres yaratmıştır.

Dr. B.'nin, hastaya, onun anlayabileceği bir dille durumunu izah etmesi, aydınlatması ve onamını alması beklenirken onu korkutarak yapması gerekeni söylemesi, "bu ameliyatı benden başka kesinlikle yapabilecek kimse yok" "cebim dolarsa yaparım", "ameliyata girsende girmesen de öleceksin" gibi ifadeleri etik açıdan özerkliğe saygı, aydınlatılmış onam ve zarar vermeme gibi temel etik ilkeleri çiğnemesine yol açmış, deontolojik açıdan; Deontoloji Nizamnamesi'nin 2 ve 14'ncü, T.C.K.'nun irtikap suçu ile ilgili 209 ve 210. maddelerini ihlal etmiştir.

Toplum genel bir kaide olarak doktordan, kendilerine zarar verebilecek bir davranış, bir uygulama, bir operasyon beklememektedir.

Ahlak kuralları içinde vicdanına uygun davranan bilgili bir hekimin hasta karşısında en doğru biçimde davranacağı kuşkusuzdur. Hastası hakkında bir karar verirken en büyük fayda, en az risk ve en ekonomik tedavi yolunu tercih etmelidir. zaten vicdanına uygun davranan bir hekim, hasta karşısında gerekli sorumluluğu kolayca yükleneceği gibi tüm bilimsel olanaklarını da en doğru biçimde kullanacaktır. unutmamalıdır ki tedavideki başarı oranı hekim-hasta ilişkilerinin temelini oluşturan güven duygusundadır."

Doktor-7

"Dr. L. hastasını muayene ettikten sonra, epikrizi inceleyerek bazı tetkikler istemiş. Fakat hastamız gittiği özel röntgen laboratuvarında karşılaştığı yaşlı bir doktorun sözü üzerine onun önerdiği doktora, Dr. L.'ye bile uğramadan İstanbul'a hareket etmiş. Bu örnekte hekim-hekim ve hasta-hekim ilişkilerinde etik ve deontolojik yanlışlıklar yapılmıştır. Ancak burada güven duygusunun ne kadar önemli olduğu gözden kaçmamaktadır. Yaşlı, babacan davranan, güven telkin eden bir doktor hastayı dinliyor, üzüntüsünü paylaşıyor ve ona yardımcı oluyor. O'nu daha önceden bildiği, duyduğu bir doktora yolluyor. Bu sırada sarf ettiği söz "sakın yanlış anlama, kendisini tanıyıyorum bile" demesi -hastaları ticari bir meta- olarak gören doktorların mevcudiyetini göstermesi bakımından önemlidir.

Doktor-8

Dr. M. hastanın büyük bir panik içinde olduğunu görerek ona moral vermesi, geçenleri unut demesi ve yapılacakları anlatması etik ve deontolojik olarak takdir edilecek bir davranıştır.

Doktor-9

Dr. Z. hastaya saygı, hastayı aydınlatma, hastanın onamı, hastanın özerkliği gibi etik ilkelere uyararak

çok güzel bir hekim-hasta ilişkisi kurmuştur. Özellikle Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi'nin 2 ve 14. maddelerinde belirtilen hususlara eksiksiz uyulmuştur. Burada da güven duygusunun önemi görülmektedir. Ses kısıklığı konusunda, doktorun "ses sinirlerine deymiş olabiliriz" demesine rağmen, hastanın "Z. beyin hata yapmayacağını, yapılmış olsa bile bunu istemeyerek veya öyle olması gerektiği için yapmış olabileceğine inandığını söylemesi" güven duygusunun -doktorun yaptığı ya da yapabileceği bir hatayı- görmeyecek kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

YORUM

Hekim ve diğer sağlık personelinin karşısına, her zaman sağlığına kavuşmak isteyen dertli, yardıma muhtaç, ilgi ve güler yüz bekleyen, teselli arayan kimseler çıkar. Bu, sağlık görevlilerinin verdiği hizmetin özelliğindedir. Bu nedenle, zaten acılı ve mağdur olan bu kişilere karşı daha bir hoşgörülle yardım elimizi uzatmalı tıbbi yardımın yanısıra moralollerini de yükseltmeye çalışmalıyız. Onların bu acılı durumlarından yararlanmayı düşünmemeli ve asla istismar etmemeliyiz. Onları fakir veya zengin, dil, din, ırk, büyük ve küçük şeklinde değerlendirmeden sadece "insan" özelliğini dikkate almalıyız. Bir "çıkar" düşüncesiyle onları güç durumlarda bırakmamalı, zaten yapmak zorunda olduğumuz şeyi severek, isteyerek yapmalıyız.

Hekim-hasta ilişkilerinde birinci koşul hekimliğin ilk ve temel ilkesi olan "Primum non nocere" olarak tanımlanan "Herşeyden önce zarar vermeme" ilkesine uymaktır. Bu çok eski ve mantıklı öğüt, hekimin hastasıyla karşılaştığı anda başlar ve bu temel ilke doğrultusunda hekim hastasına yardımcı olmaya çalışır. Fakat seyrek de olsa hastaya yarardan çok zarar verildiği durumlara da olmaktadır. Hekim tedavi sonuçlarını garanti edemez. Ancak beklenebilecek komplikasyonları önceden bilir ve önlem almaya çalışır. Burada en önemli husus hekimin her zaman güvenilir, itimat edilir kişilik özelliği imajını korumasıdır.

Konu ile İlgili Deontoloji ve Yasa Maddeleri TIBBİ DEONTOLOJİ NİZAMNAMESİ

Madde 2: Tabip ve dış tabibinin başta gelen vazifesi, insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermektir.

Tabip ve dış tabibi, hastanın cinsiyeti, ırkı, milliyeti, dini ve mezhebi, ahlaki düşünceleri, karakter ve şahsiyeti, içtimai seviyesi, mevkii ve siyasi kanaati ne olursa olsun, muayene ve tedavi hususunda azami dikkat ve ihtimamı göstermekle mükelleftir.

Madde 8: Tabiplik ve diş tabipliği mesleklerine ve tedavi müesseselerine, ticari bir veçhe verilemez.

Madde 12/A: Tabip ve diş tabiplerinin hastalara, herhangi bir suretle olursa olsun, haksız bir menfaat teminini istihdaf eden fiil ve hareketlerde bulunmaları caiz değildir.

Madde 14: Tabip ve diş tabibi, hastaların vaziyetinin icabettirdiği sıhhi ihtimamı gösterir. Hastanın hayatını kurtarmak ve sıhhatını korumak mümkün olmadığı takdirde dahi, ızdırabını azaltmaya veya dindirmeye çalışmakla mükelleftir.

Tabip ve diş tabibi, hastasına ümit vererek teselli eder. Hastanın maneviyatı üzerinde fena tesir yapmak suretiyle hastalığın artması ihtimali bulunmadığı takdirde, teşhise göre alınması gereken tedbirlerin hastaya açıkça söylenmesi lazımdır. Ancak, hastalığın, vahim görülen akibet ve seyrinin saklanması uygundur.

Meş'um bir pronostik, hastanın kendisine çok büyük bir ihtiyatla ihsas edilebilir. Hasta tarafından; böyle bir pronostiğin ailesine açıklanmaması istenilmemiş veya açıklanacağı şahıs tayin olunmamış ise, durum ailesine bildirilir.

Madde 36: Bu Nizamnamenin yirmi birinci maddesinde yazılı sağlık tesislerinde çalışan tabip ve diş tabibi, bu daire ve müesseselere ait sağlık kurullarına başvurmuş olan hastaları muayenehane veya laboratuvarına celbederek ücretle tedavi edemez.

Devlet Memurları Yasası

DMY. Madde 125:

A/a: Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak.

D/c: Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak.

Türk Ceza Kanunu

TCK. Madde 209: Memurlardan her kim memu-

riyet sıfatını ve memuriyetine ait vazifeyi suiistimal suretiyle kendisine veya başkasına bigayrı hakkı para itasına veya sair menfaatler temin veya vaadine bir kimseyi icbar ederse beş seneden az olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

TCK. Madde 210: Bu maddede ise icbar değil ve fakat "ikna" ve "hatadan istifade" suretiyle irtikap cürümlerine yer verilmiştir. 210. maddenin metni de, 209. madde metninin aynıdır. Sadece 209. maddede icbardan söz edildiği halde 210. maddede ikna ve hatadan istifade söz konusudur.

Bu maddelerde geçen icbardan maksat, cebir kullanmak demektir. Ancak buradaki cebir, manevi anlamdadır. Doktorların irtikap suçlarında icbar, genellikle manevi cebir şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hasta veya yakınıni kendisi tarafından müdahalede bulunmadığı takdirde, kötü sonuçların meydana geleceğine inandırmak suretiyle ortaya çıkarılan korku "manevi cebir" olarak nitelendirilmektedir. Ve bu manevi cebir altındadır ki mağdur, haksız olduğunu bildiği halde ödeme yapmakta veya vadetmektedir. Manevi cebir "İhsas" suretiyle de oluşabilmektedir (2).

TCK. Madde 228: Devlet memurlarından her kim bir şahıs veya memur hakkında memuriyetine ait vazifeyi suiistimal ile kanun ve nizamın tayin ettiği ahvalden başka suretle keyfi bir muamele yapar veya yapılmasını emreder veya ettirirse altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

KAYNAKLAR

- Ackerman T.A., Strong C.: A Casebook of Medical Ethics. NewYork, Oxford, Oxford University Press, 1989.
- Aşçıoğlu Ç.: Doktorların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu. Olgaç Matbaası, Ankara-1982 s. 130-135.
- Beauchamp Tom L., Walters L.: Contemporary Issues in Bioethics. California-1989.
- Ekşioğlu K.: Devlet Memurları Yasası. Zafer Matbaası, İstanbul, 1984. s. 90-95.
- Ekşioğlu K.: Sözlüklü Türk Ceza Yasası. Yasa Yayınları, İstanbul 1987. s. 100-101.
- English D.: Bioethics. NewYork-London, 1994.
- Koroğlu E.: Sağlık Personelini İlgilendiren Hukuk Kuralları. Yargıçoğlu Matbaası, Ankara-1984 s. 376-382.